

Становище

В конкурс за избор на доцент в Юридическия факултет на Софийския университет, обявен в Държавен вестник на 26 юни 2017 г. по направление 3.3 Политически науки (Международни отношения)

От проф. д-р Георги Стефанов, член на Научното жури на конкурса.

В този конкурс за избор на доцент в Юридическия факултет на Софийския университет единствен кандидат е д-р **Боряна Балева Александрова**. За участие тя е представила всички изисквани от Закона научните степени и звания и от Правилника на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ документи. Становището ми към кандидатурата на Александрова се основава на следните съображения:

1.

Вземам предвид, че нейните качества вече са получавали поредица положителни оценки. Най-напред във Вестфалския университет в град Мюнстер (Германия) – тя има научна степен „Доктор“. След назначаването ѝ за асистент в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, тя последователно е получавала преценки за успешно положително развитие. Понастоящем е главен асистент. Отчитам, че подготовката на Боряна Александрова ѝ позволява едновременно да води семинарните занятия на две свързани, но много различни теоретични направления – Теория на международните отношения и Теория на външната политика. А тези две теории, съчетани заедно, са обобщаващата основа на специалността Международни отношения.

Активното участие в продължение на 7 години в работата на катедрата по международно право и международни отношения също е допринесло за придобиване на знания и опит. Вземам предвид впечатленията си от активното участие на Александрова в работата на това първично научно звено. Не си спомням случай, при който нейни преценки и предложения да са оспорвани или да са отхвърляни. С една дума, участието в конкурса следва да се преценява комплексно, като естествено продължение на нейното академично и професионално развитие.

2.

Попълването на катедрата с нов хабилитиран преподавател позволява да се разшири обучението с нов учебен предмет – глобализацията в съвременния свят. Не само сегашните, но и бъдещите международни отношения вече не могат да бъдат достатъчно разбирани без задълбочаването на познанията за този фундаментален процес. Преподаването на самостоятелен курс е повече от рутинна работа на асистент, който води само семинарни занятия. Ако се установи, че Боряна Александрова е способна да отговори на условията за по-високата академична длъжност, резултатът ще бъде много полезен. Смыслът на изискването от закона кандидатите да посочат хабилитационен труд не е те сами да посочат труда, който считат за най-високо постижение. Такава самооценка е важна, но още по важно е, че с тази разпоредба се придава особено значение на хабилитационния труд като основа за преценка на качествата на кандидатите. Трудът, представен от кандидатката е озаглавен „Глобализация и международни отношения“, книга публикувана от издателството на Софийския университет „Св.Климент Охридски“. В него авторката му изследва влиянието на глобализацията върху международните отношения.

Особено след 90-те години на ХХ век глобализационните процеси привличат вниманието на много изследователи в света, а и у нас. Сред изследванията, представеният хабилитационен труд заема достойно място. Намирам, че главното достойнство на труда е, че в него Боряна Александрова успешно е изследвала глобализацията не като специфично явление, развиващо се в рамките на всеобхватната система на международни отношения, а като многопластово и многообразно явление в социални процеси на съвременния свят. Макар да прави това понякога нееднакво сполучливо, анализирайки и обобщавайки широк обем емпиричен материал, гледища на различните концептуални школи и направления в научните изследвания, а и становищата на някои от най-изявените изследователи в тази материя, в интерпретацията си Александрова, в различие от широко разпространения възглед, че се касае за глобализация на трансграничните политически и други отношения, анализира материята на изследването като взаимодействие на процеси от категориите на „Род – Вид“ . Показва, и това е загатнато при формулирането на заглавието на труда, че глобализирането на международните отношения (преди всичко – междудържавните отношения) е частен случай от въздействие от дълбоки, многопластови и многообразни промени в човешката цивилизация. Процес, който е дълбок и всеобхватен. Едва ли е потребно да се доказва колко голямо е теоретичното, практическото и методологическото значение на отговорите по този фундаментален кръг от проблеми. За авторката между формулата „Глобализация **на** международните отношения“ и формулата „Глобализация **и** международните отношения“ разликата е огромна и е принципна. Тя го е схванала и го е очертала в труда си, в отлика от голям брой други автори. А за съжаление и от твърде голям брой политици и държавници.

Отбелязвам подхода на авторката да работи с точни понятия и критерии. Навлизайки в нов цикъл от разглеждането на части от материята, тя специално определя термини и критерии, с които в последващото изложение ще прибегне. В книгата не във всички случаи това бива потребно, но отбелязвайки го, ми се иска да насърча този стремеж към точност на разсъжденията.

Остава да добавя, че хабилитационният труд на Александрова е, струва ми се, първото и засега единствено в научната ни книжнина монографично изследване на неговия предмет. В това отношение приносното качество е несъмнено.

3.

В академичното си развитие кандидатката се е изявила не само като преподавател, тя е продуктивен автор. В рамките на 7-годишния период на асистентурата си тя представя за оценка от Научното жури освен хабилитационния труд, и участие със самостоятелна глава в друга книга, студия и още 12 публикации във форма на статии по различни въпроси на международните отношения, участия в други научни прояви. Седем от статиите са на английски или немски език. Сред представените за преценка от Научното жури трудове особено значение придавам на сполучливото ѝ авторско участие в колективен труд за прилагането в политиката на концептуалните идеи на Джоузеф Най за „мека сила“ в непоследователното, според нея, поведение на Европейския съюз към арабския свят. На основата на получените резултати главно в Египет и Тунис от една страна, и от друга страна Либия в (в която Кадафи беше свален далече не с прибягване към мека сила), Александрова прави много основателни заключения.

Кандидатката е представила превод на значителен и съдържателен труд на Волфганг Щреек, в който се третира съществени проблеми на съвременния свят, в тези рамки и на външната политика и международните отношения. Знае се, че ако се касае за научен труд, превеждането му от чужд език изисква не само знания на езика, но и много добри познания в научната област на труда.

Съвкупно, тези обстоятелства дават основания да се направят преценки не само за качества на кандидатката, но и за нейната способност за активно творческо развитие.

4.

Няма и не може да има абсолютно съвършенство за всичко и за всички. Ако би било така, би спряло развитието на света и той би станал скучен и безнадежден. Наред с постиженията на представения за оценяване хабилитационен труд констатирам несполуки. Най-значителни са, струва ми се, следните:

- Трудът е оформен в два добре очертани и еднакви по обем блока. Така се утвърждава основната, концептуалната теза на авторката, че се касае за два различни феномена. Прави се принос за съдържанието и особеностите на всеки от тях. Но добре информираната и знаеща изследователка не е успяла да навлезе достатъчно дълбоко в сложния механизъм на взаимодействието. Приносът ѝ за въздействието на глобализацията върху международните отношения е добре показан и доказан. Но от погледа ѝ е убягнало това, че се касае не за въздействие, касае се за взаимодействие. Защото не само глобализацията влияе върху процесите в международните отношения, но много съществено е и обратното – процесите в международните отношения оказват много голямо влияние върху глобализационните процеси в света. Това обратно влияние има форми и ефекти, които авторката не е успяла да изведе и формулира.
- Изследователят Боряна Александрова показва забележително умение да събира, проучва и систематизира обстоятелствен и литературен материал. Това е важен приносен момент в работата на всеки изследовател и преподавател. Тя умее да извежда и да обобщава същественото в трудовете на отделни водещи автори, умее да очертае наличието на различни течения и школи в теорията. Извежда същественото в положителната и негативната критика към авторите, школите и направленията. Но четейки и препрочитайки няколко пъти съответната част от мащабното ѝ изследване, не открих мнението, авторското присъствие на автора на изследването. Така стоят нещата и във втория дял на хабилитационния труд. Четох и препрочитах изложеното за идеи, предложения, решения в документи, свързани например с ООН или с МВФ, но не успях да срещна личното гледище и препоръки на автора.
- Поради неуспеха да се навлезе в дълбочината на взаимодействието на глобализацията и международните отношения в иначе съдържателния труд, не срещнах отговори на много съществени проблеми. Ако взема предвид само някои в първия блок на хабилитационния труд, не срещнах отговор за това, каква би била глобализацията в еднополюсна или в многополюсна система на световните отношения. Или как би протичала тя и какви ще са резултатите в условия на хегемония или в условия на лидерство или лидерства. Ако насоча вниманието си към втория блок на изследването ще отбележа, че глобализацията влияе много силно върху регулативната система на международното публично

право. А и върху взаимодействия между публично и частно право, върху съотношенията между вътрешна и външна политика и много друго.

- Предизвикана от обективни фактори, глобализацията неудържимо се утвърждава. Изследването на този процес води към немаловажно наблюдение – най-голяма полза от нея извличат големите, богати и силни субекти на международните отношения. Доказателство е, че заедно с това ножицата между развитите, богати, влиятелни и силни и онези, които нямат тези качества, не само не се затваря, но се отваря все повече. При това с нарастващи темпове. Капиталите и благоденствието не се глобализират, а се концентрират. Бежанският проблем, който изправи почти пред крах Европейския съюз и към който авторката уместно е отделила внимание, е само частна проява на явлението. Какъв е изходът, какви са възможностите да се излезе от състоянието, остава без отговор.
- В хабилитационния си труд авторката му не е успяла да избегне „детската болест“, през която често преминават изследователите, когато се изправят пред много сложни и мащабни проблеми – наукообразната маниерност, изразяваща се в употреба на витиевати понятия и термини, които на свой ред често изискват тълкуване. Формата никога и с нищо не обогатява съдържанието. Тя може да улеснява разбирането и усвояването му, но може и много да пречи. Главно в първия дял на труда този недостатък се среща в степен, която затруднява разбирането на изказаната мисъл или твърдение. Лошо е, когато читателят на труда трябва да тълкува, за да разбере иначе верни и полезни твърдения.
- Хабилитационният труд е теоретичен труд. Всяка теория е мисловен модел на нейния обект. Поради това тя служи не толкова за обяснение, колкото за прогнозиране на възможното. Теорията е прозорец към бъдещето. Авторката е показала, че е силна в анализа на миналото и настоящето, но в труда ѝ слабо е застъпен прогностичният момент.

5.

Вземам предвид за становището си едно, според мен, много важно обстоятелство. В другите представени от Боряна Александрова за преценка от Научното жури трудове тя много убедително показва способността да

анализира, да обобщава, да прилага теоретичните постулати върху проблемите, които разглежда. И формата на израза е благоприятно друг. Това говори за наличие на много съществен потенциал за развитие. В катедрата по Международно право и международни отношения има добре подготвени специалисти и преподаватели и участието ѝ в изследванията и преподаването като доцент ще бъде много полезно.

6.

До тук въпросът беше за публикациите на Боряна Александрова. Но освен изследовател, тя е и преподавател. По поръчка на факултетното ръководство, през летния семестър на миналата учебна година бе извършено проучване за отношението на студентите към учебната работа. То показва положителната им оценка за водещата семинарните им занятия главен асистент Боряна Александрова. Самият аз нямам преки впечатления от преподавателските ѝ умения. Мога обаче косвено да съдя за тях. От много години, без да съм поисквал това, а по инициатива на Боряна Александрова, в деня, когато започва изпитването, върху бюрото в кабинета, където ще изпитвам, намирам оставена поименна справка за студентите от ръководените от нея групи, на които предстои да бъдат изпитани. Общата оценка в справката е персонално разграфена по редица показатели: редовност на посещението, активност на участието в разискванията, информационна осведоменост и знания, самостоятелност на разсъжденията, иновативност и други показатели. Разбира се, че това е много полезно за точността на оценките ми, но то е и много показателно за отношението на колежката към професионалната ѝ работа.

7.

Като член на Научното жури, при определяне на становището си съпоставям положителното и несполуките в работата и в качествата на главен асистент д-р Боряна Балева Александрова. Положителното е повече. Отделих повече място и внимание на несполуки, защото ако тя не преодолее някои от тях, следващото ѝ развитие ще срещне пречки. Становището ми е положително. Мисля, че тя има качества и способности да заеме академичната длъжност „Доцент“

София,

(Проф. д-р Георги Стефанов)